

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Casparis Ziegleri De Episcopis eorumq[ue] juribus,
privilegiis, & vivendi ratione, Liber Commentarius**

Ziegler, Kaspar

Norimbergæ, 1686

XV. Ex aleæ lusu dedecus nasci Episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61543](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61543)

nequeat. Commendant Volaterranus lib. 4. & Jovius Othonem & Johannem Mediolani Archiepiscopos eosdem atq. principes: commendo & ego, modo ne armorum, quam sacrorum studiosiores continenter Italiam bello vexaverint, subactis bello alius atq. aliis locis in elogio sepulchri contentis. — Sed sint hæc per me licet omnia Ecclesiastici, & sive ex hereditate sive Principum liberalitate merum Imperium habeant, omnemq. jurisdictionem sive ipsi, sive eorum nomine alii exercent. — Sed optandum, ea ne gubernatio à spirituali eos procuratore avertat: duplicem gerant personam, sed ne neglecta propria functione profana, multo minus vel potius omnium minimè cruenta & bellica tractent, nisi forè necessitate plusquam urgente, &c.

CAP. XV.

Ex aleæ lusu dedecus nasci Episcopo.

I.

Aleæ lusus res est turpis & à sapientissimis quibusque semper damnata fuit. Idque vel Ovidiani versus ostendunt:

Sunt etiam scripta, quibus alea luditur artes:

Hoc est ad vestros non leve crimen avos.

In Jure Romano notum est edictum de aleatoribus, quo coercet Prætor non tantum receptatores, & qui in hanc rem latibula præstant, actionem de damnis occasione lusus illatis, denegando, verum etiam eos, qui super tesserarum lusu aliis vim quamcunque inferre audent arbitrariè puniendo, l. 1. ff. de aleator. Cum enim antea variis legibus, Titia, Publicia, ut & SCto prohibitum esset in pecuniam ludere, l. 2. & 3. ff. eod. utpote ex quo indebitæ cautiones, prodigalitates, blasphemia, rapina, convitia, vulnera & homicidia magno numero provenire solent, prudenter pristinas leges in usum revocavit Imperator, ac pecuniæ in lusu perditæ nec actionem, nec exactionem, quin & jam solutæ repetitionem etiam post triginta annos dari debere, saluberrimâ constitutione sancivit in l. 1. pr. & l. fin. C. h. t. Didac. Covarruv. in cap. peccatum relect. part. 2. §. 4. Gvid. Pap. quest. 58 l. n. 2. Capella Tholos. decis. 193. n. 7.

II. Aleæ autem nomine generaliter veniunt ludi omnes, qui pendent à casu ancipiti & fortunæ ludibrio, ut sunt folia, tessera, tali, astragali, tabulæ & similes. Unde & ad chartas luforias communiter applicatur, quod de alea constitutum legitur. Tiber. Decian. tr. crim. lib. 6. cap. 2. n. 23. Omnes enim isti ludi sedecim illa vitia & crimina producere solent, quæ recenset Hostiensis in summ. tit. de excess. prælator. §. clericus. Eleganter Johannes Saresberienlis in polycrat. lib. 1. cap. 5. Mendaciorum & perjuriorum mater

ter est alea, & ex aliena concupiscentia sua prodigit, ut nullam habens patri-
monii reverentiam, cum illud effuderit, sensim in furta delabatur & rapi-
nas. — Ab ea siquidem armantur homines ad lites, incurrunt inimicitias,
in miseram est si non miserabilem incidunt egestatem. Et hoc namque est,
quod tam odiosam reddidit aleam, omnesque ceteros ex fortunæ benefi-
cio lucrum facientes ludos. Quod si enim non tam lucri quam virtuti-
tis & exercendarum virium gratiâ ludus aliquis institutus fuerit, quales
potissimum sunt quinque illi, qui recensentur in l. fin. C. de religiof. non est
quidem ille omninò prohibendus; si tamen depositâ pecuniâ certamen
ineatur, noluit Justinianus, ne ditioribus quidem, nisi propter unum aure-
um, istiusmodi ludum permittere. Idque Interpretes nostri ad omnes lu-
dos licitos extendunt, & eo ipso legitimam ludendi quantitatem circum-
scribunt. Petr. Heig. lib. 2. q. 10. n. 23. 24. Ratio est, quia & isti ludi, nisi
ita limitentur, ad quæstum, avaritiam, rapinas, vulnera, homicidia, convi-
tia, blasphemias converti poterunt, quod evitare quam maximè volue-
runt legislatores.

III. Hunc ergò aleæ lusum, dum etiam in plebe & infimâ populi fece-
ipse met gentiles graviter reprehendunt, vix erit, ut statueris quisquam
possit, Clericis & imprimis Episcopis eum sine dedecore permitti posse. Ex
hoc ipso utiq; deteriores sumus (verba sunt Salviani Massiliensis, lib. 4. de gu-
bern. DEI,) si meliores non sumus, qui meliores esse debemus. Criminosior
enim culpa est, ubi honestior status: si honoratior est persona peccantis, pec-
cati quoque major invidia. Furtum in omni quidem homine est malum faci-
nus, sed damabilius absq; dubio, si Senator furatur aliquando: cunctis forni-
nicatio interdicitur; sed gravius multo est, si de clero aliquis, quàm si de popu-
lo fornicetur. — Atrocius enim sub sancti nominis professione peccamus,
Ubi sublimior est prerogativa, major est culpa. Ipsa enim errores nostros re-
ligio, quam profiteamur, accusat. — Nihil est philosopho turpius vitia obscæ-
na sectanti, quia præter eam deformitatem, quam vitia in se habent, sapientie
nomine plus notatur. Et nos igitur in omni humano genere philosophiam
Christianam professi sumus, ac per hoc deteriores nos cunctis gentibus credi
atq; haberi necesse est, quia sub tam magno professionis nomine vivimus, & po-
siti in religione peccamus.

IV. Ut verò abstinentiores essent Clerici, & eo magis sibi ab ejusmo-
di ludis caverent, non in conciliis tantum eâ de re facta & promulgata fue-
runt decreta, sed etiam ex palatio Imperatorum constitutiones. In cano-
nibus, qui dicuntur Apostolici, quadragesimus secundus ita se habet, *Epis-
copus vel presbyter, vel diaconus, aleis & ebrietatibus vacans, vel desistat vel
deponatur.* Consimiliter in Synodo Quinisextâ in Trullo habitâ can. 50.
hoc extat decretum: Nullus sive Laicus, sive Clericus ab hoc deinceps
tert-

tempore aleã ludat. Si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, si si-
quidem Clericus, deponatur; si Laicus, segregetur. Sic & pronunciavit
Concilium Senonense *cap. 25*. Clerici ne in publico ludant pilã aut aliis
ludis, maximè cum Laicis: à ludo aleatorum, aliisque qui à sorte pendent,
abstineant, neque ludentium fautores, spectatores, aut testes existant; non
se admisceant choreis publicis, &c. Renovavit istam prohibitionem In-
nocentius III. in decretalibus suis *c. clerici de vit. & honest. Cler.* Ad ale-
as & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint.

V. Consentiunt Constitutiones Imperatorum, inter quas maximè
eminet illa, quæ à Justiniano *Imp. in l. 34. C. de episcop. aud.* verbis selectis &
penetrantibus condita & promulgata, prolixisque sententiis concinnata
fuit. Præmittit de honestate Clericorum, quæ reliquum populum supe-
rare, & præire debeant, quæve Reipubl. etiam incrementa accedere sole-
ant. Tum verò corruptelam sui seculi inculat his verbis: Hæc igitur
nobis speculantibus nunciatum est, præter communem rerum fidem quos-
dam ex reverendissimis diaconis itemque presbyteris (nam eo amplius
etiam dicere erubescimus, Deo amantissimos nempe episcopos) quosdam,
inquam, ex his non verentur, alii quidem per seipsos cubos seu tesseras con-
tractare, & adeò pudendum atque ipsis etiam idiotis à nobis frequenter
interdictum spectaculum participare, alii verò talem ludum non accu-
sant, sed vel communicant facientibus, aut sedent spectatores actus inde-
cori: & spectant quidem cum aviditate omnimoda res omnium rerum
importunissimas, sermones verò audiunt blasphemos, quos in talibus ne-
cesse est fieri, polluunt etiam suas manus, & oculos, & aures sic damnatis
& prohibitis ludis. Dehinc aggreditur sanctionem, postquam conque-
stus fuisset, nihil omninò proficere se potuisse monitionibus repetitis: Sæ-
pè quidem, inquit, ipsis talia custodire debere prædicavimus; videntes au-
tem de his factam nobis relationem, in necessitatem incidimus ad præsen-
tem veniendi legem, tum propter nostrum super religionis studium, tum
etiam propter sacerdotii ipsius simul & communis Reipubl. utilitatem.
Et sancimus neminem, neque diaconum, neque presbyterum, & multo ma-
gis neque Episcopum (quod quidem & incredibile fortè videri possit, ut
quorum in ordinationibus preces ad Dominum mittuntur Christum
DEUM nostrum & invocatio sancti & adorandi sit spiritus, & eorum capiti-
bus aut manibus imponuntur sanctissima eorum, quæ apud nos sunt my-
steriorum, ut scilicet ipsis sensoria omnia instrumenta pura fiant & conse-
crentur Deo) neminem igitur horum audere de cætero & post divinam
nostram legem aut cubicare, i. e. tesseras seu aleis ludere, quocunque aleæ
genere, aut ludo, aut ita ludentibus communicare, aut conversari, aut unã
cum eis agere, aut eis testimonium perhibere. Tandem statuit, trans-
gresso-

gressores excommunicatione, & remotione, ac totali degradatione puniri debere.

VI. Videntur autem nec tùm cessasse Clerici ab ejusmodi alearum lusu, quandoquidem iteratam post non multos annos legimus ejusdem Justiniani constitutionem *in novell. 123. c. 10.* Interdicimus autem sanctissimis Episcopis, presbyteris, & diaconis, & subdiaconis, Lectoribus, & omnibus aliis cujuslibet venerandi collegii aut schematis constitutis, aut tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes ac inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculorum spectandi gratia venire. Si quis autem ex his hoc deliquerit, jubemus hunc in tribus annis à venerabili ministerio prohiberi, & in monasterium redigi. Si autem in medio tempore ostenderit dignam sui vitii poenitentiam, liceat & sacerdoti, sub quo constitutus est, minuere tempus & hunc rursus proprio reddere ministerio. Similem constitutionem edidit Leo Imperator *novell. 87.* Jam verò qui sacri ordinis homines aleæ vacant, neque hi rem modicâ aliquâ poenâ dignam audent. Quid ita? nam cum tranquillâ mente, animoque à contemplandis rebus divinis immoto, quantum humanæ naturæ possibile est, summo isti bono inhærescere deberent: è contrario ad juveniles lusus deproperant. Quos etiam à sacerdotio succidi, secundum divinum sacrosanctorum Apostolorum decretum, par est. Verùm quoniam id ipsum etiam præscriptum mitigat, ut qui non desistunt, poenam subituros addat: statuimus nos quoque, ut qui aleæ lusu sacram lortem contaminant, in monasteria relegentur, (quam tamen relegationem triennale tempus finiat) & quando delictum satis expiatum videbitur, in pristinum statum restituantur. *At si rursus in fritillo vanè tempus terere instituant, tanquam piaculares ex sacrosancto Ecclesiastico statu omninò exturbentur, ab eoque proficiantur.* Add. Capitular. lib. 6. c. 200. & Ludovici Imp. *addit. 3. c. 27.*

VII. Irrepserat autem seculo duodecimo inter Clericos Gallicos pessima hæc consuetudo, ut inter illicita non haberetur lusus aleæ, sed per mores receptos passim defenderetur, & strenuè exerceretur. Fidem eâ de re facit Innocentii III. epistola decretalis *in c. inter dilectos II.* & *de excessib. pralæ.* Agitur ibi de succentoriâ Pictavenfis Ecclesiæ, quam Petrus Coëth Canonicus canonicè se consecutum fuisse prætendebat, Innocentius autem admittere nolebat, quod aleatorem eum publicum & usurarium manifestum esse compertum haberet. Nec diffitebatur id Petrus, & criminis depellendi causâ regerebat, fecisse id se secundum consuetudinem receptam, quia ferè universi Clerici in Gallia mutuo ita dare frequenter & ludere soleant. Sed Pontifex non consuetudinem eam, sed corruptelam esse dicendam rescribit, & ludos omnes voluptuosos, occasione quorum, inquit, sub quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam deveni-

tur,

tur, penitus improbat & prohibet. Ex his verò, quæ diximus, constat, omni ætate fuisse in Ecclesia antistites, canones & leges susque deque facientes, & contra prohibitionem aleæ studentes atque invigilantes. Exempla recentia refert Alexander Sperellus Episcopus Eugubinus *de Episcop. part. 2 cap. 20.*

II. Cæterum uti nihil non inveniunt hodiè formatores morum in materia legum prohibentium, quod in genere licitorum poni posse putant: ita hæc etiam, quando de ludis vetitis quæstio agitur, plurimas comminiscuntur limitationes & exceptiones, quas vix aut ne vix quidem admitterent Legislatores. Nos eorum sententias nunc non excutimus, quarum quidam aliquæ, dum leguntur, quam ineptæ & intentioni statuentium adversæ sint, illico se produnt, nec exigunt refutationem operosiorum. Videri possunt Antoninus Diana, Thomas Sanchez, Gregorius Saurus, Paulus Laymannus, Johannes Azorius & alii. Cæterum utrum ad ludum aleæ etiam referri debeat ludus scachorum, & num ille etiam Clericis interdictus sit, multifariam inter Doctores disputatur. Dubium nascitur ex eo, quod ingenii magis quam fortunæ ludus esse videatur. Qui licitum eum faciunt, quatuor observari volunt requisita 1. ut ad oblationem, non ad lucrum ludus instituat, 2. ut non magnum temporis spacium infumatur, ne à rebus sacris abstrahantur, 3. ut aliorum & secularium præsertim aspectus evitetur, & 4. ut profanos Viros in eo socios non admittant. Rectius tamen, ni fallor, inter JCtos Angelus Aretinus *tr. de malefic. pag. mibi 333.* & inter Moralistas Martinus Azpilcueta Navarrus *in manual. cap. 20. sub n. 3.* eum Clericis interdicit, cum ad latrunculos istos artificiosè versandos ea exigatur ingenii contentio, temporisque prolixitas, ut ad animum potius defatigandum, quam relaxandum aptus videatur: & qui vincitur, nunquam non malè se habet.

IX. Dixi supra, Clericos Gallicos aleæ ludo maximè deditos fuisse. Isti morbo & vitio ut medelam ferret, Wiboldus quidam Episcopus Cameracensis dicitur quendam aleæ ludum spirituales commentus, in quo virtutum quinquaginta sex numero, certamen & pugna committitur, ut clericos diocesis suæ à frequentiori aleæ vetitæ lusu avocaret, uti scribit Boëtius Epo *in comment. ad tit. ne cler. vel monach. cap. 1.* Ego verò valdè dubito, hæc ratione pruritus illum ludendi, qui Clericis tum familiaris fuit, extingui potuisse, cum simulacra rerum nunquam id efficere queant, quod res ipsæ.